

Bruxelles, 7. srpnja 2026.
(OR. en)

10883/26
ADD 1

LIMITE

CORLX 650
CFSP/PESC 956
CONOP 43

NAPOMENA

Predmet: ODLUKA VIJEĆA o potpori području bez oružja za masovno uništenje na Bliskom istoku u dinamičnom regionalnom sigurnosnom okruženju – Prilog

Projektni dokument

Potpora području bez oružja za masovno uništenje na Bliskom istoku u dinamičnom regionalnom sigurnosnom okruženju

Kontekst i svrha

Oružje za masovno uništenje i dalje predstavlja ozbiljan i trajan izazov na Bliskom istoku. Regiju obilježavaju dugotrajni izazovi povezani s nuklearnim pitanjima, uključujući nesudjelovanje u međunarodnim ugovorima, postojanje neprijavljenih programa u području nuklearnog i drugog oružja za masovno uništenje, neriješena pitanja zaštitnih mjera te kontinuirano nepoštovanje obveza, dok prethodno utvrđeni slučajevi nepoštovanja obveza u području zaštitnih mjera i dalje doprinose nepovjerenju u regiji.

Osim toga, u regiji je u novijoj povijesti korišteno kemijsko oružje, a pitanja u vezi s poštovanjem obveza iz Konvencije o kemijskom oružju (CWC) i Konvencije o biološkom oružju (BWC) i dalje su aktualna zbog slučajeva nesudjelovanja i nepoštovanja obveza.

Dodatno otežavajući te izazove, i nedržavni akteri pribavljali su i upotrebljavali kemijsko oružje, što ukazuje na slabljenje ustaljenih normi o neširenju oružja i poteškoće u njihovoj provedbi u okolnostima obilježenima sukobima i slabim upravljanjem. U posljednje je vrijeme zabilježen porast nuklearne retorike među elitama u regiji koje zagovaraju razvoj nuklearnog oružja, njegovu primjenu u sukobima ili napade na nuklearnu infrastrukturu, što je povećalo rizik od nuklearnog oružja, mogućnost prelijevanja konvencionalnih napetosti i sukoba u područje oružja za masovno uništenje te hitnost uspostave područja bez oružja za masovno uništenje na Bliskom istoku.

Takva situacija, zajedno sa zastojem u regionalnoj diplomaciji u području kontrole oružja, naglašava potrebu za promicanjem dijaloga o regionalnom razoružanju, neširenju oružja i njegovoj kontroli te za uspostavom kanala za regionalni angažman.

Ciljevi

Cilj je predloženog projekta UNIDIR-a poduprijeti inicijativu za područje bez oružja za masovno uništenje na Bliskom istoku promicanjem četiriju glavnih budućih sastavnica tog područja: (1) neširenja oružja, (2) razoružanja, (3) miroljubive suradnje i (4) provjere i zaštitnih mjera.

U okviru projekta primjenjuje se holistički pristup integriranjem istraživanja, izgradnje kapaciteta, dijaloga i partnerstava s regionalnim dionicima i vladama. Istraživanjem politika projekt će pružiti bazu dokaza potrebnu za stvaranje zajedničke baze znanja i informiranog donošenja odluka; aktivnostima izgradnje kapaciteta unaprijedit će se vještine i znanje regionalnih dionika kako bi se utvrdila moguća rješenja i načini njihove provedbe; putem dijaloga projekt će olakšati komunikacijske kanale i prostor za utvrđivanje mogućnosti za smirivanje napetosti, izgradnju povjerenja i suradnju te omogućiti da se u obzir uzmu različita stajališta; partnerstva s regionalnim dionicima i vladama olakšat će koordinirano djelovanje i razmjenu resursa.

Osim toga, ključna ostvarenja projekta prevest će se na jezike regije kako bi se osigurali njihova široka dostupnost i diseminacija, što je ključno za doseganje do široke publike i promicanje širokog razumijevanja i većeg učinka.

Aktivnosti će obuhvaćati četiri teme:

- neširenje oružja kako bi se odgovorilo na postojeće sposobnosti i prijetnje povezane s oružjem za masovno uništenje te spriječio nastanak novih,
- razoružanje kako bi se utvrdili koraci prema uklanjanju oružja za masovno uništenje, uz oslanjanje na postojeće mehanizme i inovativne regionalne aranžmane za potporu takvim procesima,
- miroljubivu suradnju kako bi se utvrdili novi i poboljšali postojeći zajednički naponi za izgradnju povjerenja, smanjenje napetosti, utvrđivanje mjera transparentnosti i jačanje regionalnih ciljeva u području znanosti, tehnologije i razvoja,
- provjeru i zaštitne mjere za utvrđivanje tehničkih mjera kojima se osigurava da države u regiji poštuju postojeće i buduće obveze.

Projekt će pritom uzeti u obzir razvoj sigurnosnog okruženja u regiji i na međunarodnoj razini koje obilježavaju eskalacija sukoba, sve izraženija uloga nuklearnog oružja, uključujući njegov razvoj, testiranje, upotrebu i prijenos, tehnološki napredak, sve veći regionalni interes za nuklearnu energiju i suradnja u području civilnih nuklearnih programa, negativne i pozitivne promjene u dugogodišnjim politikama u području oružja za masovno uništenje te nove diplomatske prilike.

Osim toga, projekt će analizirati kako ti trendovi, uz postojeće i nove sigurnosne izazove u regiji, utječu na opseg i strukturu područja bez oružja za masovno uništenje te izvedivost njegove uspostave. Projektom će se pružiti i stručna potpora postojećim i budućim procesima povezanim s regionalnom sigurnošću i područjem bez oružja za masovno uništenje na Bliskom istoku. Ključna ostvarenja i nalazi projekta dijelit će se i priopćavati relevantnim akterima i dionicima u okviru projektnih aktivnosti prijenosa znanja te sudjelovanja na regionalnim sastancima i u multilateralnim procesima.

Metodologija

Nadovezujući se na prve dvije faze, u okviru kojih su uspostavljene zajedničke baze znanja o povijesnim događajima i dosadašnjim naporima, osigurana potpora država regije i utvrđene ideje za premošćivanje razlika u politikama kao i područja za daljnja istraživanja i aktivnosti, ovom će se fazom projekta ti napori proširiti i unaprijediti. Ključni zaključci i aktivnosti iz prethodnih faza uključivali su prijedloge za izgradnju povjerenja putem višerazinskih dijaloga i uključivog sudjelovanja, jačanje institucijskog pamćenja razvojem internetskih alata te poboljšanje provjere i poštovanja obveza primjenom postojećih međunarodnih okvira. Istaknute su i pouke iz prethodnih sporazuma i pregovora, poticaji i sigurnosni čimbenici koji potiču regionalni angažman, uključujući promjene u pristupu država regije nakon ZSAP-a i listopada 2023. U njemu su utvrđeni i modaliteti i područje primjene ugovora, uključujući dva glavna pristupa nuklearnom razoružanju. Nalazi projekta obuhvatili su i pitanja kao što su sustavi isporuke, uključivanje kemijskog i biološkog oružja u područje primjene zabrana, uključujući moguće specifične aranžmane u okviru OPCW-a i dodatne regionalne mjere, regionalna suradnja u području miroljubive upotrebe nuklearne energije, sve veći utjecaj umjetne inteligencije i novih tehnologija na rizike povezane s oružjem za masovno uništenje i njegovu kontrolu te komparativna saznanja iz postojećih područja bez nuklearnog oružja u pogledu uloge država izvan regije. Aktivnosti u okviru četiriju tema imat će koristi od integracije metoda analize politika i istraživanja. To uključuje dijalog, izgradnju kapaciteta, specijalizirane informativne sastanke, simulacije i vježbe za stolom, prijenos znanja i regionalna partnerstva.

Aktivnosti i rezultati

Neširenje oružja

U okviru projekta istražiti će se veze između procesa područja bez oružja za masovno uništenje na Bliskom istoku i regionalnih i globalnih trendova u razoružanju, neširenju oružja i kontroli oružja te će se utvrditi mogućnosti za jačanje tih veza na nacionalnoj, regionalnoj i globalnoj razini. Ocijenit će se i regionalna dinamika širenja oružja, uključujući kretanja koja se odnose na napredne vojne sposobnosti, potencijalne nekonvencionalne kapacitete i nova problematična područja povezana s oružjem za masovno uništenje.

Projektom će se olakšati regionalna suradnja među predstavnicima vlade i stručnjacima kako bi se razmijenila nacionalna stajališta o prijetnjama i izazovima povezanim s oružjem za masovno uništenje te utvrdili konstruktivni pristupi i premostile ideje za njihovo rješavanje.

Projektom će se poduprijeti i napor i za jačanje regionalnih pravnih, tehničkih i diplomatskih kapaciteta boljim razumijevanjem postojećih međunarodnih okvira i obveza u pogledu neširenja oružja, uključujući one u okviru Ugovora o neširenju nuklearnog oružja (NPT), Konvencije o biološkom oružju (BWC) i Konvencije o kemijskom oružju (CWC), kao i pouka iz postojećih područja bez nuklearnog oružja i njihove važnosti za proces uspostave područja bez oružja za masovno uništenje na Bliskom istoku.

U okviru ove skupine aktivnosti, u sklopu projekta izradit će se **jedan znanstveni rad** u kojem će se analizirati sinergije između područja bez oružja za masovno uništenje na Bliskom istoku te regionalnih i globalnih trendova u području neširenja oružja, razoružanja i kontrole oružja, uz utvrđivanje mogućnosti za njihovo promicanje na nacionalnoj, regionalnoj i globalnoj razini. Također će sazvati **jedan dijalog** kako bi se potaknuli i pokrenuli razgovori između predstavnika vlada i stručnjaka, razmijenila nacionalna stajališta o prijetnjama i izazovima povezanim s oružjem za masovno uništenje u regiji te utvrdile ideje za njihovo rješavanje.

Razoružanje

U okviru projektnih aktivnosti istražiti će se povijesna iskustva s razoružanjem u području oružja za masovno uništenje u različitim regionalnim i međunarodnim okruženjima, pri čemu će se istaknuti pouke i uvidi relevantni za Bliski istok. Projekt će također organizirati strukturirane rasprave utemeljene na scenarijima kako bi se razmotrili načini, slijed koraka i poticaji za unapređenje regionalnog razoružanja u području oružja za masovno uništenje u različitim političkim i sigurnosnim okolnostima. Nadalje, projektom će se podupirati aktivnosti jačanja kapaciteta diplomatskih dionika i dionika civilnog društva radi poboljšanja njihova razumijevanja pristupa provjeri u području razoružanja, što može poslužiti kao temelj i potpora regionalnim inicijativama.

U okviru ove skupine aktivnosti, u sklopu projekta izradit će se ***jedan znanstveni rad*** u kojem će se analizirati ključna dinamika, izazovi i iskustva relevantni za unapređenje razoružanja u području oružja za masovno uništenje i njegovu provjeru na Bliskom istoku, s naglaskom na tome kako međunarodna i regionalna iskustva mogu poslužiti kao temelj za buduće napore. Uključivat će i studiju izvedivosti o zahtjevima, konceptima i oblicima provedbe regionalnog postupka provjere razoružanja. Projektom će se također sazvati ***jedno događanje*** na kojem će se okupiti oblikovatelji politika, tehnički stručnjaci i dionici civilnog društva kako bi razmijenili stajališta, istražili praktične načine za napredak i ojačali zajedničko razumijevanje političke, pravne i tehničke dimenzije razoružanja u regionalnom kontekstu. Također će se istražiti slijed koraka i poticaji za regionalno razoružanje u području oružja za masovno uništenje.

Miroljubiva suradnja

U okviru projekta provest će se istraživanje kako bi se razmotrili načini za smanjenje regionalnog nepovjerenja i jačanje povjerenja povezivanjem sigurnosnih pitanja sa suradničkim, nevojnim pristupima. U okviru tog rada razmotrit će se zajedničke ranjivosti u regiji i ocijeniti na koji način okviri za suradnju mogu doprinijeti stabilnosti i smanjiti oslanjanje na prisilne odgovore. U analitičkom radu istražiti će se konceptualni pristupi regionalnoj suradnji kojima se omogućuje sigurna, odgovorna i pravedna razmjena znanja, infrastrukture i sposobnosti za miroljubive znanstvene i tehnološke svrhe, uz oslanjanje na relevantna međunarodna i regionalna iskustva.

Utvrđit će se, razviti i podupirati održivi kanali za regionalni angažman u području znanosti i politika kako bi se potaknuo dijalog među akademskim i istraživačkim zajednicama te zajednicama oblikovatelja politika kao i organizacijama civilnog društva, uz promicanje suradnje, razmjene znanja i rasprave usmjerene na budućnost o miroljubivim primjenama i izgradnji povjerenja putem znanosti.

U okviru ove skupine aktivnosti, u sklopu projekta objavit će se *jedan znanstveni rad* u kojem će se predstaviti konceptualni okviri za regionalnu suradnju kojima se podupire sigurna, odgovorna i pravedna upotreba znanstvenih i tehnoloških sposobnosti u miroljubive svrhe, uz izvlačenje pouka iz relevantnih međunarodnih i regionalnih iskustava, uključujući postojeće aranžmane utemeljene na područjima bez oružja za masovno uništenje. Istraživanjem će se utvrditi ugovorni okviri ili mjere transparentnosti kojima se može smanjiti nepovjerenje i ojačati povjerenje povezivanjem regionalne sigurnosti s neširenjem oružja, otklanjanjem zajedničkih ranjivosti i smanjenjem ovisnosti o militariziranim rješenjima.

U okviru projekta održat će se i *jedan okrugli stol* na kojem će se okupiti akademske i istraživačke zajednice te zajednice oblikovatelja politika kako bi se unaprijedila suradnja utemeljena na znanosti, razmijenile najbolje prakse i razmotrili pristupi izgradnji povjerenja i zajedničke istraživačke inicijative povezane s miroljubivim primjenama i zajedničkim regionalnim izazovima. Istražit će se temeljni čimbenici, uključujući natjecanje za resurse, sigurnost kritične infrastrukture, naprednu tehnologiju i potrebe za energijom povezane sa zdravstvenom, energetskom, prehrambenom, vodoopskrbnom i okolišnom sigurnošću, kao i mehanizmi suradnje za njihovo rješavanje.

Provjera i zaštitne mjere

U okviru projekta ocijenit će se postojeći i potencijalni novi mehanizmi relevantni za uspostavu područja bez oružja za masovno uništenje na Bliskom istoku, uzimajući u obzir specifičan opseg i političke uvjete regije. To će uključivati analizu pravnih, tehničkih i institucijskih izazova povezanih s osiguranjem da osjetljive aktivnosti ostanu isključivo miroljubive i da ne doprinose rizicima povezanim s oružjem za masovno uništenje.

Projektom će se poduprijeti regionalno usmjereno sudjelovanje pravnih i tehničkih stručnjaka te stručnjaka u području politika kako bi se raspravljalo o potrebama za provjerom, pristupima izgradnji povjerenja i poukama iz relevantnih međunarodnih i regionalnih iskustava, s ciljem utvrđivanja pristupa prikladnih za kontekst Bliskog istoka.

Projektom će se također olakšati strukturirani dijalog usmjeren na politike među diplomatskom, tehničkom i pravnom zajednicom radi razmatranja koncepata provjere za buduće područje bez oružja za masovno uništenje. Tim će se aktivnostima poboljšati razumijevanje izazova povezanih s provjerom, potaknuti interdisciplinarni dijalog i razmotriti potencijalna uloga postojećih i novih alata i praksi u podupiranju transparentnosti i poštovanja obveza.

U okviru projekta radit će se na izgradnji kapaciteta putem stručnih foruma, uz sudjelovanje IAEA-e, OPCW-a, Odjela za potporu provedbi BWC-a, CTBTO-a i drugih relevantnih regionalnih modela radi rasprave o regionalnim potrebama za provjerom i alatima za izgradnju povjerenja.

U okviru ove skupine aktivnosti, u sklopu projekta izradit će se **jedan znanstveni rad i jedan informativni članak** u kojima će se analizirati postojeći i potencijalni mehanizmi provjere relevantni za uspostavu područja bez oružja za masovno uništenje na Bliskom istoku, s posebnim naglaskom na pravnim, tehničkim i institucijskim pitanjima specifičnima za taj regionalni kontekst. U okviru projekta održat će se i **jedna radionica za izgradnju kapaciteta** na kojoj će se okupiti diplomatski, tehnički i pravni stručnjaci kako bi se poboljšalo regionalno razumijevanje izazova povezanih s provjerom, promicao interdisciplinarni dijalog i istražili pristupi izgradnji povjerenja primjenjivi na buduće područje bez oružja za masovno uništenje.

Predviđeni dionici

Predloženim projektom doprinijet će se regionalnim i međunarodnim naporima u području razoružanja, neširenja oružja i kontrole oružja. Projekt će se nadovezati na mrežu uspostavljenu u prethodnoj fazi i proširiti je, uz zadržavanje kontinuiteta s postojećim partnerima te istodobno proširenje sudjelovanja radi jačanja regionalnog preuzimanja odgovornosti i uključivanja novih aktera u tom području. Ciljana publika uključuje:

- oblikovatelje politika i diplomate uključene u pitanja razoružanja, neširenja oružja i kontrole oružja u regiji i izvan nje. Ta skupina uključuje regionalne i međunarodne dužnosnike te one koji su aktivni u regionalnim i multilateralnim platformama kao što su sastanci država stranaka i revizijske konferencije NPT-a, CWC-a i BWC-a, opće konferencije IAEA-e i konferencije o području bez oružja za masovno uništenje na Bliskom istoku,
- regionalne stručnjake iz vladinih agencija, sveučilišta, istraživačkih institucija i skupina za strateško promišljanje,

- znanstvenike u području međunarodne sigurnosti koji su usmjereni na kontrolu oružja te razoružanje nuklearnog, kemijskog i biološkog oružja i sustava njegove isporuke na Bliskom istoku, kao i na teme kao što su područje bez oružja za masovno uništenje na Bliskom istoku i regionalna sigurnost ili nove tehnologije,
- znanstvenike, stručnjake, novi stručnjake i specijalizirane organizacije civilnog društva na Bliskom istoku s aktivnostima relevantnima za područje bez oružja za masovno uništenje na Bliskom istoku i koje mu doprinose.

Učinak

Predloženi projekt bit će jedina platforma posvećena isključivo promicanju, olakšavanju i provedbi istraživanja o području bez oružja za masovno uništenje na Bliskom istoku. Cilj je njegovih aktivnosti i rezultata utvrditi strategije za sprečavanje i zaustavljanje širenja oružja za masovno uništenje u regiji, ojačati inicijativu za to područje i osigurati održivost ugovora o tom području nakon njegove finalizacije. Nadalje, projektom će se unaprijediti ciljevi usklađeni s prioritetima Europske unije (EU) navedenima u Strategiji EU-a za sprečavanje širenja oružja za masovno uništenje. To uključuje promicanje regionalnih sigurnosnih aranžmana i procesa kontrole oružja, izgradnju partnerstava i suradnje, poboljšanje usklađenosti s multilateralnim ugovorima kao što su NPT, CWC i BWC te njihove univerzalizacije, internalizaciju normi za neširenje oružja, doprinos širenju specijaliziranih mreža stručnjaka i zajednica u regiji, jačanje normi za neširenje oružja te djelovanje na sprečavanju, odvrćanju, zaustavljanju ili uklanjanju zabrinjavajućih inicijativa za širenje oružja. Projektom će se također rješavati temeljni uzroci i promicati opća sigurnost i stabilnost na Bliskom istoku, što je usko povezano s europskom sigurnošću.

Vremenski okvir

Predloženi projekt započet će sredinom srpnja 2026. i trajat će 36 mjeseci. Očekuje se da će provedba predloženog projekta biti dovršena u srpnju 2029.

Suradnja s EU-om i vidljivost

EU već dugo aktivno podupire inicijativu za područje bez oružja za masovno uništenje na Bliskom istoku. Njegova predanost dokazana je dugotrajnim inicijativama za izgradnju povjerenja, seminarima i projektima koje financira EU. Tijekom projekta UNIDIR će surađivati s EU-om i aktivno se angažirati sa Službom EU-a za vanjsko djelovanje kao ključnim sugovornikom, kao i sa stalnim delegacijama EU-a pri UN-u u Ženevi, Beču i New Yorku. Osim objavljivanja pisanih materijala u skladu sa smjernicama EU-a o vidljivosti, vidljivost EU-a osigurat će se na svim događanjima koja suorganizira UNIDIR, među ostalim davanjem uvodnih i/ili završnih izlaganja te sudjelovanjem u svojstvu moderatora ili stručnog sudionika. Osim ako EU zatraži drukčije, UNIDIR će poduzeti sve potrebne mjere radi informiranja javnosti o tome da je EU financirao projekt te radi isticanja uloge EU-a u tom djelovanju. Amblem EU-a i izjave o financiranju upotrebljavat će se kako bi se potvrdila prisutnost EU-a i osigurala njegova vidljivost. Time će se osigurati da financijska potpora EU-a djelovanju bude vidljiva, transparentna i dobro brendirana.

Provedbeni subjekt i partner

UNIDIR je autonomni institut u okviru sustava UN-a koji provodi neovisna istraživanja o gorućim globalnim izazovima u području razoružanja, kontrole oružja i međunarodne sigurnosti s ciljem promicanja uključivog dijaloga kako bi se pronašla kreativna i učinkovita rješenja. Povijest, istraživanje i rad tog instituta na području bez oružja za masovno uništenje na Bliskom istoku potječu iz 1990-ih.

UNIDIR održava snažne i pouzdane odnose i suradnju s državama Bliskog istoka i regionalnim organizacijama. UNIDIR je prepoznat radi neutralnosti, objektivnosti i nepristranosti vlastita istraživanja.